

Z bezpłatnych badań profilaktycznych w kierunku raka piersi, szyjki macicy i jelita grubego korzysta w Polsce niewielka część osób uprawnionych. Zgłaszalność na mammografię wynosi 20–25 proc., a w programach profilaktyki raka szyjki macicy i jelita grubego – 12–15 proc. Nadzieję na wzrost zgłaszalności daje wprowadzony w tym roku test HPV HR. Od października profilaktyka onkologiczna rozszerzy się także o program wczesnego wykrywania raka płuca z wykorzystaniem niskodawkowej tomografii komputerowej.

Według Światowej Organizacji Zdrowia dzięki profilaktyce można zapobiec 30–50 proc. nowotworów. Europejski kodeks walki z rakiem wśród najważniejszych zaleceń wymienia m.in. niepalenie tytoniu, utrzymywanie prawidłowej masy ciała, aktywność fizyczną, szczepienia przeciwko HPV i WZW typu B oraz udział w badaniach przesiewowych. Te ostatnie pozwalają wykryć chorobę lub zmiany przedrakowe jeszcze u osób, które nie mają objawów.

– Obecnie w Polsce funkcjonują trzy programy profilaktyczne. Jest to program profilaktyki raka piersi, skierowany do kobiet od 45. do 74. roku życia. Badaniem, które proponujemy i do którego zachęcamy, jest mammografia. Obecnie zgłaszalność na badania mammograficzne kształtuje się mniej więcej między 20 a 25 proc. Drugim programem jest program profilaktyki raka szyjki macicy, skierowany do kobiet od 25. do 64. roku życia. Testem wykonywanym w ramach programu jest test HPV HR, który określa, czy w wymazie znajduje się DNA wirusa brodawczaka ludzkiego – mówi Dagmara Mokwa, zastępca kierownika Zakładu Profilaktyki Nowotworów Narodowego Instytutu Onkologii im. Marii Skłodowskiej-Curie – PIB.

Według najnowszych danych Ministerstwa Zdrowia w ciągu ostatnich dwóch lat z programu profilaktyki raka piersi skorzystało 32,77 proc. uprawnionych kobiet. W przypadku profilaktyki raka szyjki macicy na 1 sierpnia br. odsetek ten wynosił 15,22 proc., wobec 12,5 proc. w 2025 roku i 13,2 proc. w I kwartale 2026 roku. Wolnych terminów na badania nie brakuje. Na początku sierpnia w centralnej e-rejestracji na kolejne 90 dni dostępnych było ponad 384 tys. terminów na mammografię i ponad 445 tys. na test HPV HR. Ministerstwo Zdrowia zapowiedziało również dodatkowe przypomnienia o badaniach. W drugiej połowie sierpnia blisko 35 tys. kobiet ma otrzymać SMS z przypomnieniem o mammografii, a kolejne blisko 25 tys. – powiadomienie w aplikacji mojeIKP.

Od 1 sierpnia podstawowym badaniem w programie profilaktyki raka szyjki macicy jest test HPV HR, wykrywający DNA wysokoonkogennych typów wirusa brodawczaka ludzkiego. Ministerstwo Zdrowia podaje, że w pilotażu z udziałem ponad 33 tys. kobiet test okazał się blisko dwukrotnie skuteczniejszy od cytologii w wykrywaniu ryzyka raka i stanów przedrakowych szyjki macicy.

– Ze względu na ogromne zainteresowanie nowym testem proponowanym w programie od 1 sierpnia zauważamy bardzo dużą zgłaszalność zarówno kobiet młodych, tych 25–26-letnich, jak i pań starszych. Wychodzimy z zapaści mniej więcej 10–12-proc. zgłaszalności z ogromną nadzieją, że nowy test da nam bardzo duży wzrost zgłaszalności. Natomiast na razie jest to jeszcze bardzo niewystarczający procent – ocenia Dagmara Mokwa.

Niskie zainteresowanie dotyczy również badań przesiewowych w kierunku raka jelita grubego. W I kwartale 2026 roku z programu skorzystało 15,9 proc. osób, które mogą się do niego zgłosić. W całym 2025 roku było to 15,84 proc. Program obejmuje osoby w wieku 50–65 lat, a także młodsze, w wieku 40–49 lat, jeśli rak jelita grubego został rozpoznany u ich krewnego pierwszego stopnia.

NFZ szacuje, że z programu może skorzystać ok. 8 mln Polaków. Co roku raka jelita grubego rozpoznaje się u ok. 18 tys. osób, a choroba może się rozwijać bezobjawowo nawet przez kilka lat. Według Narodowego Portalu Onkologicznego udział w badaniach przesiewowych może zapobiec rozwojowi tego nowotworu w 60–90 proc. przypadków. Kolonoskopia pozwala bowiem nie tylko wykryć zmiany przedrakowe, ale również usunąć polipy o wielkości do 15 mm.

– Wystarczy być osobą ubezpieczoną, spełniać kryterium wieku i po prostu zgłosić się na badanie. Nie jest potrzebne skierowanie, więc nie wymaga to wcześniejszej wizyty u lekarza, czy u lekarza POZ, czy lekarza specjalisty. Po prostu nasza świadomość i troska o samych siebie powinny skłaniać do wykonania takich badań jak kolonoskopia, test HPV HR oraz badanie mammograficzne – przekonuje ekspertka NIO.

Od października do trzech funkcjonujących programów badań przesiewowych ma dołączyć program wczesnego wykrywania raka płuca z wykorzystaniem niskodawkowej tomografii komputerowej (NDTK). Rak płuca jest w Polsce najczęstszą przyczyną zgonów z powodu nowotworów. Według danych Krajowego Rejestru Nowotworów w 2023 roku rozpoznano 21 045 nowych przypadków, a z powodu tej choroby zmarło 22 155 osób. Rak płuca odpowiadał za 25,4 proc. zgonów nowotworowych wśród mężczyzn i 18,6 proc. wśród kobiet.

Nowy program będzie kontynuacją prowadzonego wcześniej pilotażu badań NDTK. W latach 2021–2023 wykonano ponad 39 tys. takich badań. Wykryto 330 przypadków raka płuca, a 219 pacjentów zakwalifikowano do leczenia operacyjnego. Program został już wpisany do koszyka świadczeń gwarantowanych, a umowy z placówkami będą mogły obowiązywać od 1 października 2026 roku.

– Na razie jeszcze nie mamy pierwszych pacjentów, ponieważ będziemy na nich czekać od października. Ale naszą rolą jest zachęcić wszystkich, którzy są w grupie ryzyka, czyli spełniają kryterium wieku, palili lub nadal palą, do tego, żeby wykonali to badanie. To jest bardzo ważna informacja dla nas wszystkich. Wiemy, że palenie tytoniu jest najgroźniejszym czynnikiem ryzyka zachorowania na raka, tutaj mówimy o bardzo wielu nowotworach – mówi Dagmara Mokwa.

Źródło: Newseria